

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 2

November 1990

Kära medlemmar!

Mycket har hänt sen sist - det roligaste är att Elin Wägner-sällskapet nu har 250 medlemmar. Men vi vill gärna ha fler och ni som redan är medlemmar får gärna hjälpa till och värva nya. Berätta om Elin Wägner och hennes tankar om miljön, freden och kvinnorna bland vännerna och på arbetsplatsen och läs gärna någon av hennes böcker tillsammans och diskutera.

Skriv till oss och berätta vad ni gör så vårt engagemang kan spridas som ringar på vattnet. EW har varit inspirationskälla och vän till många av de "stora" kvinnorna i vår tid. *Inga Thorsson* berättar om detta i sina memoarer, liksom *Bang - Barbro Alving* - i brev och dagboksanteckningar som nyligen givits ut på Gidlunds förlag, redigerade av dottern *Ruffa Alving-Olin* och *Birgit Petri* (mera härom längre fram).

Stort tack till er som skickat citat ur EW:s böcker. Vi arbetar vidare med citatsamlingen och välkomnar fler. Böckerna är så rika och vi behöver vara många för att vara säkra på att få med alla guld-korn.

Med Bergsluft 2 får ni ett inbetalningskort på årsavgiften för 1991, 75 kr. Vi har varit tvungna att höja avgiften men lovar att ni ska få mycket för pengarna. Årsmötet kommer att bli i Berg i anslutning till EW:s födelsedag i maj. Vi hoppas kunna engagera intressanta talare till detta tillfälle. Under nästa höst planerar vi att ha studiedagar igen på St Sigfrids folkhögskola i Växjö på något aktuellt tema.

Väckarklocka

Alla ni som beställde Väckarklocka på Fred med Jorden-dagarna, oroa er inte, boken kommer men den har blivit försenad från förlaget, som nu beräknar att den ska komma ut i december. Väckarklocka kommer att ges ut i originalversion av Proprius Förlags AB. Ni kan beställa den från oss genom att betala in 130 kr på vårt postgiro 22 21 27-3. Glöm inte att skriva läsligt namn och adress samt vad beställningen gäller.

Studiehandledning

Många vill starta studiecirkel kring EW:s böcker och har frågat efter studiehandledning. Vi kan meddela att LT:s förlag glädjande nog fortfarande har i lager *Carin Cederblad-Hansens studieplan för Pennskaftet och Väckarklocka från 1982 (ISBN-91-36-01776-0)*. Den kan köpas genom LT:s Förlagsdistribution, tel 0758-53100. Priset är 103 kr men om beställningen sker genom något av våra studieförbund kostar den 46 kr.

Tusen år i Småland, Fred med jorden

Ni kan fortfarande köpa dessa böcker genom oss för 125 resp 110 kr inkl porto. Beställ gärna samtidigt Elin Wägner-kort i 10-pack (som vi beskrev i Bergsluft 1), 30 kr för enkla kort och 100 kr för dubbla med kuvert. Alla beställningar görs med inbetalningskort på pg 22 21 27-3. Glöm inte att skriva ut ert eget namn och adress samt vad beställningen gäller.

Elin Wägner-sällskapet, Fiskaregården, Berg, 360 30 Lammhult
Postgiro 22 21 27-3

BERGSLUFT Redaktion: Marianne Enge och Solveig Hammarbäck
Adress: Svanaholm, Skir, 355 90 Växjö 0470-75557, 75515

Bang och Elin

Att Elin Wägner betydde mycket för sin tids människor får vi starka bevis för i de nyligen utkomna böckerna med Barbro Alvings brev och dagböcker. Elin är ständigt närvarande i den unga Bangs tankar och kontakterna med henne ger behövlig lisa i det kaos av stress, självförakt och livsleda som periodvis dominerar Bangs liv. Här är några citat från året 1935:

21/7. *Från Bergen schasade jag raka vägen ner i Småland, tre tågomyten och två jävliga kappsäckar, nävarna hängde som grepar till sist. Men jag skulle ner till Elin Wägner så jag hade villigt kånkat på små berg.*

På sista tågstampen var den obligatoriska gumman med hund som skulle till Jönköping och hade satt sig på Alvestatåget, jag kom fram till världens tystaste hus, glad och upplivad mitt i natten. Tre sådana dar får jag aldrig mer, så mycket är säkert. Hon har ett otroligt ställe, ett ljuvligt lågt långt rött hus mitt inne i en socken med rena smålandsbacken utanför och så hela huset fullt med all jordens böcker och gamla vackra möbler. Jag var fortfarande ganska förvirrad när jag kom, men tankarna ordnade sig lika självklart och obönhörligt som jordens gång bara av att jag var där.

12/9. *...Jag vill inte leva längre, om det ska vara på det här sättet. Jag vill inte vara den jag är. Jag vet inte vad jag ska göra med mig. Det är någon sorts ångest som gör att jag inte kan andas och jag ser ingen utväg åt något håll. Man ska bara orka och orka och orka hela livet. Just nu orkar jag ingenting.*

28/10. *...Nu har jag börjat gå på bakgator igen av olust att möta folk. ... Ibland går det bra en halv dag och jag tar i med saker med en viss kraft men så åker jag in i någon sorts diimma. Det känns som om det tog ett dygn innan jag får händerna på skrivmaskin. Inte ens Elin hjälper längre. Jag håller visst på att slarva bort det också. Jag tycker inte jag orkar vara henne till någon riktig hjälp.*

1/11. *... Elin är ordentligt sjuk... Hon kom till stan igår och tog någon sorts strålbehandling. Vi satt på Eden hotell och kolkade sherry sen. Apropos sa jag, så tror jag nog inte jag bryr mig om att kollapsa den här gången. Hon blev så glad så det syntes lång väg och sen sa hon några saker om disciplin som borde stå i Bibeln. Man orkar alltid med Elin, så enkelt är det nog.*

Hösthelg med Elin Wägner

"Jorden är inte skapad av människohänder. Men människohänder har slagit under sig jorden. Och dock låter jorden sig ej ägas. Om den missbrukas lider den och upphör att ge. Varje generation (...) har mottagit ett arv och måste undvika att genom hänsynslös forskottsuttagning av värden inkräkta därpå." Detta citat ur Fred med jorden kan sägas ha präglat det första EW-seminariet på St Sigfrids folkhögskola som hölls den 22-23 september.

Inför 35 deltagare talade *Stefan Edman* om möjligheter och risker för människor och miljö i det nya Europa som håller på att växa fram. Om de kanske allra största riskerna, för att inte säga hoten, mot mänskligheten i form av utvecklandet av genmanipulation, talade *Cindy de Wit*. Enkelt och pedagogiskt förklarade hon sambandet mellan kortsiktigt ekonomiskt tänkande och utnyttjandet av krigsindustrins kunskaper om stridsmedel till att skapa bekämpningsmedel, som kanske inte bara slår ut icke önskvärda växter och djur utan slår tillbaka på människan själv. *Lena Trojer* visade i sin genomgång av naturvetenskapens historia att det är patriarkatets tankemönster och regler som varit förhärskande där och typiskt kvinnliga kunskaper och erfarenheter har kommit i skymundan.

Deltagarna fick genom föreläsningarna många aspekter, med anknytning till både forntid och framtid, på konflikten mellan utveckling och utsugning av jordens resurser. I gruppdiskussioner och informella samtal utväxlades idéer och erfarenheter mellan deltagarna och som en synnerligen levande och vital förbindelselänk till Elin Wägner fanns *Flory Gate* där. Hennes minnen och upplevelser tillsammans med Elin fick vi många exempel på men framför allt fascinerades vi av det sätt som Flory fortsatt Elins arbete på: att med hängivenhet och fördjupade kunskaper sträva efter att praktiskt åstadkomma fred med jorden i dess bokstavligaste bemärkelse.

Vi har ställt samman ett 8-sidigt häfte med deltagarnas egna referat från föreläsningar och diskussioner. Alla som var med på konferensen får ett häfte med detta nummer av *Bergsluft*. Övriga intresserade skickar vi referaten till om ni sätter in 10 kr på vårt pg 22 21 27-3 och skriver "St Sigfrids hösthelg" på talongen.

Under höstmötet spelades programpunkterna med *Flory Gate* in på band och vi håller nu på att sammanställa dem till ett litet häfte som vi hoppas ha klart för försäljning till nästa nummer av *Bergsluft*.

Rapport från Stockholmskretsen

Intresset för Elin Wägner-sällskapet tycks vara stort i Stockholmsområdet. Redan några dagar efter det att Bergsluft 1 utkommit kom brev och telefonsamtal från medlemmar som var intresserade av en studiecirkel. Till våren ämnar jag starta en eller flera och ber därför intresserade att anmäla sig före den 15 dec, tel 08-36 21 79.

Ett så stort intresse förpliktigar dock. Därför lånade jag från Berg den fina utställningen om Elin Wägners liv och författarskap och tog sedan kontakt med min f d arbetsplats, Kista bibliotek. Förståndaren blev genast intresserad och vi enades om tiden 8-20 okt för utställningen. Dessutom tog jag kontakt med Ria Wägner, som efter viss övertalning lovade att komma och berätta minnen om sin faster lördagen den 13 okt kl 14.

Bergsluft och annat material om EW-sällskapet, inbetalningskort och vykort till försäljning lades ut. Man skyltade med böcker av och om EW. Utställningen rönt stort intresse. Inför lördagens föredrag hade biblioteket tryckt upp affischer och flygblad. DN, SvD och Stockholmsradion hade informerats. Ett 50-tal åhörare infann sig det vackra brittsommarvärdet till trots. Gott resultat, tycker vi på biblioteket.

Ria berättade med sin charm och sin utstrålning om den tid hon som barn och ung flicka tillbringade hos sin faster, om promenader i Berg och längs Norr Mälarstrand och om hur hon och hennes bror trots milda protester göt tennsoldater i pacifistens hem. Hon avslutade med att läsa ett EW-kåseri från 1905, där författaren låter oss få inblick i en ung kvinnlig journalists liv på en mansdominerad tidningsredaktion. Av applåder-na att döma var framträdandet mycket uppskattat.

Utställningen kommer att gå vidare till intresserade bibliotek i Stockholmsområdet.

Brita Lindvall

Elin Wägner-kurs för synskadade

En kurs för synskadade från sydöstra Skåne kring Pennskaftet och Väckarklocka har hållits på Salt-sjöbaden i Ystad den 5-7 okt, skriver *Inga-Greta Alphage*, en av kursledarna. De flesta av Elin Wägners böcker finns inlästa som talböcker, så alla var väl förberedda.

I kursprogrammet varvades uppläsningar av *Leif Germell* med föreläsningar av Inga-Greta över EW:s liv och kvinnosyn och hennes plats i litteraturen bland övriga totalister. Under gruppdiskussionerna bidrog alla med sina egna erfarenheter och tidigare läsoplevelser och särskilt intresse väckte förstås en av deltagarna som själv varit elev vid Fogelstad och kunde ge sina intryck av miljön och personligheterna där.

Kursen har varit mycket givande för såväl de 40 deltagarna som för deras ledare. "Ju mer vi kom in i Elin Wägners liv, hennes kamp för kvinnosaken och hennes privata liv, desto kärare blev hon för oss", skriver Inga-Greta. På kursen analyserades böckerna med ett särskilt intresse riktat mot sinnesanalogier, t ex "förtvivlade tåg", "en hand som värkte av sorg". Vatten användes ofta för att förstärka intrycket av djup: "sorgsna våta skenor". Här förekom också olika djur som beskrivning för människor: "illitterat pudel", "den gamla schakalen". Deltagarna diskuterade också det faktum att i Pennskaftet, denna muntra bok, förekommer ordet "ensam" inte mindre än 40 gånger.

Citatet "Jag hade en gång levat, men nu hade jag hönseri", väckte en livlig diskussion. Kursdeltagarna tyckte inte riktigt om att EW använde hönseri som något negativt. Det är ju också så att kvinnan ibland betraktas som "hönan Laura"

"Ja, det här var en underbar kurs, alla var pigga och nu kommer det nog att läsas Elin Wägners verk lite varstans i Skåne," slutar rapporten från Inga-Greta, som själv har intresserat sin litteraturcirkel i Bollerup att detta år ägna sig helt åt Elin Wägner.

Mitt möte med EW:s författarskap

Från Sara Death, Meopham, Kent, UK har vi fått några tankar om hur hon började intressera sig för Elin Wägner. Sara har studerat svenska på universitet i England och disputerat på en avhandling om Fredrika Bremers och Elin Wagners romaner vid London University 1985. Hon har presenterat Elin Wägner i olika engelska tidskrifter samt översatt "Yste med köpelöpe" ur Gammlrödja och ett par utdrag ur Väckarklocka för två amerikanska antologier. Så här skriver hon:

Mitt möte med Elin Wägner skedde omkring 1979, då jag sökte en svensk författarinna som i sällskap med Fredrika Bremer kunde vara ämne för min planerade doktorsavhandling vid University College i London. Min upptäckt av Wagners verk skedde till en början ganska kronologiskt: jag tror jag började med Pennskaftet och Norr-tullsligan, sedan läste jag Åsa-Hanna.

Sedan kom jag in på Wagners 30-talsromaner, och det var som att upptäcka en ny värld. Det slog mig att jag inte hade en aning om kvinnornas liv (inte ens i England) under den perioden och jag ville veta mer. Samtidigt njöt jag av Wagners skrivkonst, hur välkomponerade romanerna var, och hur bilder ur dem stannade kvar i mitt huvud, t ex Pennskaftet som söker vitsippor i skogen och tycker att de liknar de svenska kvinnosakspionjäreerna. Jag fastnade också för Inger i Släkten Jerneploogs framgång, som sitter på tåget och reser till sin döda son och för beskrivningen av rummet i början av Silverforsen, så svalt och grått och väntande på dramat som kommer att utspelas där. Aldrig glömmar jag heller Stina i Dialogen fortsätter, som från fönstret ser sin son leka i den gamla trädgården en tidig sommarmorgon.

En sak som bidrog till romanernas lockelse var svårigheten att ens få tag i dem. De fanns inte i England, eller också fanns bara några titlar här och där i akademiska bibliotek, som inte fick lånas hem. Jag åkte till Sverige flera gånger och sökte i antikvariat i olika städer, där jag ibland hade tur. Jag blev också fångslad av tidskriften Tidevarvet (också den otillgänglig i mitt hemland) och mycket imponerad av Wagners arbetsinsats där. Ännu ett nytt perspektiv på hur kvinnorna hade det under mellankrigsperioden, men också ett nedslående bevis på hur mycket som återstår att göra, till exempel i miljöfrågor, där Wagners farhågor verkar lika aktuella idag.

Jag tycker det är synd att Wagners verk har förblivit utom räckhåll för en engelskspråkig läsekrets (ett problem som uppstod till stor del på grund av efterkrigstidens pappersbrist) och jag skulle gärna vilja presentera henne i engelsk översättning, men jag är rädd för att en hel livstid inte räcker till för att kunna tolka en så utpräglad svensk konstnär och ordlekens mästarinna till ett annat språk.

Citat

Här är ett litet urval av citat som vi fått in från våra medlemmar. Låt er inspireras av dem till fortsatt läsning av EW-böcker och insamling av guldkorn!

"Den tiden är förbi, då man for så lätt som en vind över en gärdesgård. Men då hade man ju inte heller något tungt hjärta." (Den namnlösa)

"Varför har man inte vishet nog att låta den lyckliga stunden komma och gå, varför måste man försöka spika fast solstrålen, som lyser på ens vägg?" (Natten till söndag)

"Påtåren, sade syster Sofi, är den ändliga människans försök att utsträcka njutningen öfver dess egen gräns." (Helga Wisbeck)

Framför julgranen. "Lågan sänktes stilla utan ljud. In i det sista bränn den alldeles jämnt och föll så med en nick som ett litet huvud, som faller ner mot bröstet i sömn. Förvillande lik den föreställning man har om en själ, som lämnar kroppen, steg en smal, blå rökstrimma upp mot taket.

Sedan nu det första slocknat, började det ena ljuset efter det andra sin hädanfärd. Och det var verkligen förunderligt att se, nu sedan vi blivit uppmärksamma därpå, hur individuellt de alla dogo. Ett av dem flämtade och stred som i våldsamt motstånd, fräste och rök länge, innan dess dödskamp äntligen var slut." (Den namnlösa)